

Roll No. ....

Total No. of Pages : 4+2

Total No. of Questions : 7

उत्तरमध्यमा प्रथमखण्ड

विषय कोड : 711

ज्योतिषम्

पञ्चम्-प्रश्नपत्रम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. उचितं विकल्पं चित्वा लिखत —

10×1=10

(i) भास्कराचार्येण लिखितमस्ति —

(1) बीजगणितं

(2) लघुगणितम्

(3) लघुजातकम्

(4) बृहज्जातकम्

(ii) लघुजातके कति श्लोकाः सन्ति ?

(1) 16

(2) 182

(3) 181

(4) 180

(iii) लघुजातके कस्य छन्दस्य प्रयोगः ?

(1) अनुष्टुप्

(2) गीतिः

(3) आर्या

(4) त्रिष्टुप्

(iv) एकवर्ण समीकरणं अस्ति -

(1) लघुजातके

(2) बीजगणिते

(3) ज्योतिषे

(4) बीजमूले

(v) लघुजातके कति अध्यायाः सन्ति ?

(1) 15

(2) 18

(3) 16

(4) 20

(vi) वराहमिहिरस्य जन्म समयः अस्ति -

(1) 409

(2) 503

(3) 700

(4) 300

(vii) ज्यौतिषशास्त्रस्य विभाजनं कतिधः ?

(1) 4

(2) 5

(3) 6

(4) 3

(viii) आदित्यदासस्य पुत्रः कः ?

(1) वराहमिहिरः

(2) भास्कराचार्यः

(3) देवाचार्यः

(4) मंगलः

(ix) वराहमिहिरस्य कति ग्रन्थानि सन्ति ?

(1) 5

(2) 6

(3) 4

(4) 8

(x) फलितभागस्य मुख्य भेदाः सन्ति -

(1) 5

(2) 16

(3) 18

(4) 20

2. उचित युगं मेलयत -

10×1=10

(i)	राशिबलाध्यायः	-	नवम्
(ii)	गृहबलाध्यायः	-	षष्ठं
(iii)	गृहमैत्री विचारः	-	अष्टं
(iv)	ग्रहस्वरूपाध्यायः	-	सप्त
(v)	सूतिकाध्यायः	-	भास्कराचार्य
(vi)	आधानाध्यायः	-	चतुर्थ
(vii)	अरिष्टाध्यायः	-	पञ्चम्
(viii)	अरिष्टभंगाध्यायः	-	प्रथम
(ix)	बीजगणितम्	-	द्वितीय
(x)	आयुर्दाध्यायः	-	तृतीय

3. रिक्तस्थानानि पूरयत -

10×2=20

- (i) राशीनां वर्ण संख्या ..... सन्ति ।
- (ii) मेषादी राशीनां ..... संज्ञा भवति ।
- (iii) भूमि पुत्रः ..... कथ्यते ।
- (iv) राश्यः नवम् भागं ..... कथ्यते ।
- (v) तनु संज्ञा ..... भवति ।
- (vi) रात्रिबली ..... राश्याः भवन्ति ।
- (vii) उभयोदय ..... राशि भवति ।
- (viii) गृहाणां ..... वर्ग संज्ञा भवति ।

(ix) शुभाशुभ ..... भवन्ति।

(x) द्वितीयोध्यायस्य नाम ..... अस्ति।

4. सत्यमसत्यम् वा लिखत -

10×1=10

(i) मेषस्य स्वामी मंगलः नास्ति।

(ii) समान संख्यायां समान संख्यायाः न्यूनं भवति चेत् तस्य उत्तरं समानं भवति।

(iii) पाप ग्रहाः भवन्ति।

(iv) जन्मसमयात् सूर्योदयं न्यूनं कृत्वा इष्टकाल निर्णयः भवति।

(v) गुरु, शुक्र ब्राह्मणानां अधिपतिः नास्ति।

(vi) प्रत्येक राश्यां त्रिंशत् अंशाः भवन्ति।

(vii) प्रत्येकस्मिन् नक्षत्रे चतुश्चरणानि न भवन्ति।

(viii) प्रत्येक ग्रहं स्वस्मात् सप्तं पश्यति।

(ix) जाया नाम सप्तम भावस्य अस्ति।

(x) लग्ने द्वादश भावाः न भवन्ति।

5. एक वाक्येन उत्तरत -

10×2=20

(i) कालपुरुषस्य आत्माकारक गृहं कः ?

(ii) शुभ ग्रहाणां नामानि लिख।

(iii) द्विस्वभाव राशीनां नामानि लिख।

(iv) नवाशं किं कथ्यते ?

(v) प्रथम, चतुर्थ, सप्तम्, दशमं भावः कया संज्ञया अभिधीयते ?

(vi) ऋग्वेदस्य अधिपतिः ग्रहः कः ?

- (vii) ब्राह्मणानां अधिपतिः कौस्तः ?
- (viii) शुभाशुभयोः ग्रहस्य नाम लिखत।
- (ix) सूर्यस्य मित्र ग्रहाणां नामानि लिखत।
- (x) कालपुरुषस्य पञ्च अवयवानां नामानि लिखत।

6. लघूत्तरीयाः प्रश्नाः -

4×5=20

- (i) तन्वादि द्वादश भावानां सचित्र वर्णनं कुरुत।
- (ii) यावत्तावत्कल्प्य .....
 ..... कुर्वतोद्दिष्टमेव
 तुल्यौ .....
 ..... संगुण्य भक्त्वा
 - इति श्लोकं सानुवादं पूरयत।
- (iii) पार्थः कर्ण वधाय मार्गणगणं, क्रुद्धो रणे सन्दधे तस्यार्धेन निवार्य तच्छरणं, मूलैः चतुर्भिः
 ह्यान् शल्यं षड्भिरथेषु भिस्त्रिभिरपिः छत्रं ध्वजं कार्मुकं चिच्छेदास्य शिरः शरेण कतिते,
 यानर्जुनः सन्दधे।
 - इति समीकरणं स्पष्टं कुरुत।
- (iv) पुरप्रवेशे दशदो द्विसंगुणं
 विधाय शेषं दशभुक् च निर्गमे
 ददौ दशैवं नगरप्रयेऽभवत्
 प्रिनिधनमाद्यं वद तत् कियद्धनम्
 - इति सिद्धं कुरुत।

7. दीर्घोत्तरीयौ प्रश्नौ -

2×5=10

(i) कालपुरुषस्य अंगानां नामानि लेख्यानि सचित्राणि फलं च निरूपणीयम्।

अथवा

गृहमैत्री चक्रं स्पष्टं कुरुत।

(ii) एको ब्रवीति मम देहि शतं धनेन

त्वत्तो भवामि हि सखे द्विगुणस्ततोऽन्यः

ब्रूते दशार्पयसि चेन्मम षड्गुणोऽहम्

त्वत्तस्तयोर्वद धने मम किं प्रमाणे

- इति समीकरणं स्पष्टं कुरुत।

अथवा

केन्द्र-फणकर ऑपोकलीन संज्ञा चक्रस्य सचित्रं वर्णनं कुरुत।